

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 12. De side Liberii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](#)

ligiosissime Auguste, hanc esse fidem, qua à saculo predicata est, & quam confessi sunt Patres Nicæ congregati; in quam denique consentiunt omnes ubique terrarum Ecclesiæ, qua sunt in Hispania, & in Britannia, & Gallia; que sunt per universam Italianam & Campaniam; que sunt in Dalmatia, Dacia, Mæsia, Macedonia, & universa Achaja; item que sunt per universam Ægyptum & Lybiam; que sunt in Ponto & Cappadocia, & vicinis regionibus; omnes denique per Orientem Ecclesiæ, paucis exceptis, que Arii opinionem sectantur. Florum enim omnium, quos commemoravimus, sententiam experimento ipso cognovimus, & litteras scriptas habemus. Ac licet pauci quidam huic fidei contradicant, scimus tamen, Religiosissime Auguste, eos orbi terrarum præjudicare non posse.

Teste S. Athanasio scribente anno 363. totus orbis terrarum tunc Nicenam fidem profitebatur, & ita tunc totus orbis terrarum Catholicus erat, & ab Ariana imperiæ alienissimus, exceptis paucis Ecclesiis & Episcopis, qui sectabantur opinionem Arii. Quomodo ergo verè dici potest omnes fermè Episcopos Catholicos ad Arianam imperiæ defecisse circa annum 360. præterim cum Athanasius non loquatur de recenti & quasi hæsterna professione, sed de professione, quam partim experientia suo, partim per litteras, ad se undeque dataas, certò cognoverat, ad quod vix anni plures sufficere potuerunt? Dicentur ne totius fidei orbis Episcopi circa annum 360. subitanea mutatione ex Orthodoxis in Arianos, & rursus ex Arianois in Orthodoxos conversi esse? Sed tam prodigiosa in fide variatio & inconstans per se incredibilis est; nullum aliud habet exemplum, nec ullo veteri monumento vel leviter suaderi potest. Denique, ex eo quod Athanasius dicit, habere se scriptas litteras, colligo Episcopos, qui Ariminenses fuerant, & quos ad castra sua transisse mentiebantur Ariani, ad Athanasium litteras dedisse, quibus eum certiorem facerent, se in fidei Nicenæ professione permanere: Orthodoxi enim omnes Athanasium ut fidei columnam reverebantur.

Ap. Hieron.
in Dial. q. 1.
Liberius.

Obj. 4. Valens, & cum eo Ariminenses omnes, Verbum creaturam esse, licet aliis creaturis dissimilem, pronunciarunt, cum anathemate contra eos, qui alii dicenter. Nam in publico Episcoporum & Laicorum conventu Valens exclamavit: *Si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt cætera creature, anathema sit.* Et ab omnibus adstantibus similiter dictum est: *Anathema sit.* Resp. Valentis anathematimum duplice habere posse sensum. 1. Si quis dixerit Filium esse creaturam similem aliis creaturis, anathema sit. Hic sensus Arianus est. 2. Si quis dixerit Filium ex nihilo productum esse, sicut ex nihilo producta sunt cætera omnia, qua à Deo transunter producta sunt, &c. Hic sensus Catholicus est. Ariminenses autem in secundo sensu anathematimum intellexerunt, ut manifestum est ex antecedentibus & consequentibus. Primum vero sensum habebat quidem in mente Valens, eumque intendebat, quia Arianus erat; at illum ipse excluderat per anteriores anathematismos, quibus damnabat eos, qui negarent Christum esse Deum, & Dei Filium, ante sæcula ex Patre genitum, atque Patri coeterum; & adhuc apertius exclusi sublequenti anathematismo, quo damnabat eos qui dicenter, de nullis existantibus Filium, & non de Deo Patre, & in sensu verborum proprio & obvio confitebatur Patrem de sua substantia genuisse Filium, adeoque unam esse Patris & Filii substantiam, atque Filium non creaturam, sed verum Deum esse. Valens igitur ipse sensum hereticum, quem intendebat, excludit à propositione sua eamque determinavit ad sensum catholicum, in quo ab Ariminensibus accepta est.

ARTICULUS XII.

De fide Liberii.

§. I.

Julio in Summo Pontificatu successus anno 352. Liberius, qui ubi primum in Petri Cathedra sedet, contra Eusebianos, & Nicenæ fidei, & Athanasii causam strenue defendendam suscepit. Anno 353. ad Constantium, profligato & mortuo Maxentio, in Galliis tunc agentem, ut ab eo generalem, in qua primum Nicenæ fides ab omnibus Episcopis subscriberetur, ac deinde retractaretur Athanasii causa, Synodus impetraret, legationem misit, cuius princeps erat Vincentius Capuanus, quem in Synodo, ex hujus legationis occasione Arelate coacta, Constantius cogit cum multis aliis Episcopis ad subscribendum Athanasii damnationem.

Anno 354. Liberius ob Vincentii, fortassis & collegæ illius Marcelli, Campaniæ Episcopi, lapsum, duplice mœrore affectus, & sibi moriendum magis pro Apud Hil.
Deo decernens, ne videretur novissimus Athanasii delator, au Eusebianorum sententias contra Evangelium frag. 6.
commodare consensum, novam legationem ad Constantium destinavit, quam suscepere Lucifer Calaritanus Episcopus, Patricius Presbyter, & Hilarius Diaconus Ecclesiæ Romanae, qui ab Imperatore Synodus generali impetrarunt, in annum sequentem convocandam Mediolanum.

Anno itaque 355. Mediolani celebrata est Synodus generalis, in qua à Constantio omnia tyramicè gesta sunt, & exilio mulctati Legati Pontifici, una cum Eusebio Vercellensi, & Dionysio Mediolanensi, eò quid Athanasium inauditu damnare, constanter renuissent. Exiles Liberius consolatus est per litteras, in quibus sic loquitur: *Vos, acceptissimi in Domino. Sacerdotes, egregia & singularis fides & hic probabiles Deo ostendit, & jam ad futuram gloriam martyres designavit. Quia itaque praemonitam, qua vocis exultatione merita virtutis vestra proferam, positus inter mœrem absentia vestra, & gaudium gloriae, prorsus invenire non possum..... Me adhuc in ipsa expectatione pendenter, quod à consorio vestro durior necessitas interim distractit, satis contristor. Optaveram enim prior pro omnibus vobis impendi, ut exemplum gloriae per me magis vestra dilectio consequeretur.... Intelligatis dolere me satis, quod sim interim à consorio vestro separatus..... Et quia proximiores estis Deo effecti, vestris orationibus me vestrum consacerdotem famulum Dei ad Dominum sublevate.... ne inviolata fide, salvo stan Ecclesiæ Catholice, parem vobis dignetur me Dominus effere, &c.*

Eusebiani animadverentes Liberium Nicenæ fidei studiofissimum, Ariana sectæ infenum, in hoc unum incumbere, ut omnes ab amplectenda hæresi avocaret, hac de re monuerunt Imperatorem, qui ratus, Liberio in suam sententiam perracto, ceteros omnes brevi superando, Romanum ad eum eodem anno 355. mittit Eusebium Euachum, cum litteris & donis, ut donis quidem blandiretur, litteris vero minas intentaret: *Profectus igitur Romanus Spado, primum incitabat Liberium, ut contra Athanasium subscripteret, & cum Arianois communicaret: id enim Imperatorem velle, & pro imperio jubere: deinde munera ostentans, verbis inflabat, manuque Liberi apprehensa, ita locutus est: Obtempera Regi, & ista accipe.*

Respondit Liberius se condemnare non posse Athanasium, quem non una, sed jam altera Synodus probè ab omni crimen liberum pronunciaret, & Romana Ecclesia cum pace dimiserat; nec se posse absensem averiari, quem præsentem dilexerat, & in sua communione habuerat; nec ita se habere ecclesiasticum canonem: *Quod si omnino, inquietabat, Imperator curam suam pro ecclesiastica pace interponere querit... fiat Ecclesiastica Synodus longe a Palatio, ubi nec Imperator presto est, nec Comes se ingerit, nec Judeex minatur, & ubi solus timor Dei ad omnia sufficit,*

Disputatio II. Articulus XII.

237

sufficit, & Apofolorum institutio: ut eo in loco ante omnia, ecclesiastica fides afferatur, quemadmodum & Patribus definitum est in Niceno Concilio; iisque qui Arianae sententiae sunt, ejiciantur, & eorum heresis anathemata damneatur, ac deinde judicium de Athanasio fiat, aut si quis alius reus agitur..., non fieri potest, ut locum in Synodo habeant, qui fidei impii sunt: neque fas est prius questionem de factis alienis, quam de fide Religionis haberet. Primum enim fidei discordia rescindenda est, & tum questionem de negotiis fieri oportet... Haec à Patribus dicitur, hoc renuntia Imperatori. Hæc non solum ingentem animi magnitudinem, sed etiam exquisitam ingenii vim, & in rebus agendis dexteritatem spirant. Quid si Liberius id, quod petebat, obtinuerit, proculdubio Athanasius tertio ab soluto fuisse, ejus vero adversari aut damnati fuissent, aut certè in ordinem redacti,

Eunuchus autem ob repulsa, quam patiebatur, magnis minarum denunciationibus factis, iratus se cum muneribus suis subducit, templum B. Petri adit, ibique ea ipsa dona conferat; quo audito, Liberius, obiungato loci custode, quod id non prohibuerit, progressus in Templum, dona illa, ut prophaenam oblationem, foras projici juber. Spado ira percitus, Mediolanum revertitur, ceterosque omnes, qui apud Constantium omnia poterant, & sine quibus in aula nihil gerebatur, spadones contra Liberium provocat, Constantius ab illis vehementer commotus, mandat ad se Roma abduci Liberium.

Liberius sive per vim, sive per dolum, adducitur Mediolanum, cum Imperatore colloquitur, & responsum suis que referuntur à Theodoro lib. 2, hist. cap. 16, omnium animos in admirationem sui convertit, & post triduum Beream Thracie relegatur. Inter alia Imperatori dicenti: Assentire paci, & subscribe, arque ita Romanam revertere, respondit: Fratribus, qui Roma sunt, jam vale disti. Potiores enim sunt Ecclesiasticae leges, quam domicilium Roma. At binius vix expleto, à Fortunatiano Aquilejensi Episcopo tollictratus & fractus, ut refert S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum c. 97, exilio radio & ærumnis vixus, mortis, quam intentabant Arianis, minis territus, ut scribit S. Athanasius in citata epistola, unam è Sirmiensibus formulat, sibi à Demophilo, Episcopo Atiano, oblatam subscriptis, Athanasiū damnat, eumque separat à sua communione, quam impetrat Orientalibus Episcopis. Constant hæc ex epistola, quam sub finem anni 357. Berea scripsit ad Orientales Episcopos, & in qua enixè rogarat eos, ut redditum suum ab Imperatore impetraret: Quia jam pervidetis, inquit, in omnibus me vobis consentaneum esse, dignemini communī consilio ac studio laborare, quatenus de exilio jam dimittar, & ad Sedem, que mihi divinitus credita est, revertar.

Liberius pro incredibili, quo recuperanda Sedis tenebatur desiderio, non contentus Imperatore de Athanasio tandem à se condemnato certiore fecisse, litteris ad eum datis per Fortunatianum seductorem suum, & litteras ad Orientales Episcopos dedisse, quibus eis significabat non solum Athanasium à se condemnatum, sed etiam Sirmiensem formulam, quam ediderant, à se subscriptam, & illis communionem suam impetrabat; communem quoque ad Ursacium & Valentem scripsit epistolam, in qua admonebat eos non tantum de Athanasio à se rejecto, sed etiam se cum eis & Epicteto atque Auxentio communicare. In hac sua Epistola filios pacis, & concordia ac unitatis Ecclesie Catholicæ dilectores vocat Ursacium & Valentem, nequissimos re vera homines, non pacis, sed discordie filios, & Ecclesie Catholicæ perturbatores, quibus meliores non erant Epictetus & Auxentius. Sed ad quid prolabi non poterat humana fragilitas. Postrem litteras dedit ad Vincentium Capuanum, ex quibus, sicut & ex anterioribus, appetat quam impatienter ferret exilium suum. In illis Vincentio mandabat,

ut Campania Episcopos moneret de sua ab Athanasio separazione, & de communione cum Orientalibus Episcopis à te inita, eosque ad hoc induceret, ut se cum iisdem omnibus, quibuscum comunicaret ipse Liberius, pacem & unanimitatem habere, per litteras Imperatori significant: Quo possum & ego, inquietus Liberius, de tristitia magna liberari. Cum omnibus Episcopis Orientalibus pacem habemus, & vobiscum ego. Me ad Deum absoluvi, vos videritis: si volueritis me in exilio desicere, erit Deus judex inter me & vos.

Pulso in exilium Liberio, Constantius post annum 355. Romam ad triumphum cùm venisset, à primaria scemini, ut tanta urbis Pastore suo orbate, & Iuporum insidiis exposte, miserareretur, rogatus fuerat; & cùm respondisset illas Pastorem habere, Felicem scilicet, qui cùm esset Ecclesie Romane Diaconus, in Liberii sedem ab Arianis intrufus fuerat, suggesterant ille, neminem ex civibus Romanis cum Felice communicare, neque illum, vivente Liberio, legitimum Ecclesie Romanae Pastorem esse posse. Quare praefatisissimorum illarum sceminarum precibus flexus Imperator aliquatenus, & crebris populi Romani eum assidue pro Liberio interpellantis, & ut ipsi refligeretur, rogantis, acclamationibus comotus, adhibitus in consilium Episcopis, qui cum ipso <sup>Sozom. 1. 4.
cap. 11.</sup> erant, responderat revocaturum se illum, & perentibus redditum esse, si sacerdotibus, qui in ipsis erant comitatu, consentire velle,

Post hæc ex Italia profectus Imperator, Sirmium <sup>Sozom. 1. 5.
cap. 11.</sup> venerat. Cùm igitur ann. 358. Sirmii moraretur Constantius, certior factus de his, que caretus in exilio gesserat Liberius, superveniente legatione Episcoporum Occidentalium, hoc est, ni fallor, Episcoporum Campania, qui redditum Liberii postulabant, & se cum Orientalibus Episcopis inire communionem nunciant, Liberium tandem Berea ad se accersivit, cumque, instantibus Basilio, Eustathio, & Eleusio, Antyranae Synodi Legatis, ad damnandum omoussionem compellere voluit. At Liberius, exiliis licet impatiensissimus, & meroe confessus, Imperatori quoad hoc constanter resistit. Quare Orientales Legati, qui præcipua apud Constantium autoritate polabant, ea, que contra Paulum Samosatenum in Antiochenis Synodis, & que contra Photinum in Synodo Sirmiensi decreta fuerant, cum Antiochena formula, in encenio conscripta, collegerunt in unum volumen, & Liberio subscribendum obtulerunt. Subscripti Liberius cum Ursacio, Valente, Germinio, & Orientalibus, quorunque aderant, Episcopis, qui etiam formulam fidei à Liberio editam subscripti erunt, in qua Liberius eos, qui Filium secundum substantiam & per omnia Patri similem non esse affarent, alienos ab Ecclesia pronunciabat.

His ita gestis, Imperator Liberio Romanam redendi facultatem concessit: Scripserunt etiam Episcopi, qui Sirmium converserant, ad Felicem, qui tum Romana Ecclesia presidebat, & ad Clerum eiusdem civitatis, ut Liberium susciperent, utque ambo Apostolicam sedem gubernarent. Scripsit etiam Imperator ad Romanos epistolam, qua similiter jubebat, ambos in commune Ecclesiam administrare. Liberius itaque Sirmio profectus, Romanam quasi viator intravit, ut dicit S. Hieronymus in Chronico. Nam <sup>Sozom. 1. 4.
cap. 11.</sup> liberum, ut pote virum undequaque egregium, & qui pro religione Imperatori fortis resisteret, populus Romanus impense diligebat. Imperatoris Epistola, <sup>Theod. lib. 2.
hist. c. 17.</sup> qua Felicem cum Liberio Ecclesiam administrare jubebat, cùm in Circo recitata esset, à populo explora est, & omnes una voce exclamarunt: Unus Deus, unus Christus, unus Episcopus. Quare Felice cedere coacto, Liberius Ecclesiam Romanam rexit solus, acritermus ut antea catholicæ veritatis assertor & defensor. Nam & ea, quæ anno sequenti Ariminum ab Orientalibus ibi congregatis extorta sunt, improbavit, ut dicit Damasus in sua ad Illyricianos Epistola; & que in Alexandrina Synodo ab Athanasio, Eusebio Vercellensi, & aliis orthodoxis

Ibid.

Audi. H. 6.

Audi. H. 6.

Audi. H. 6.

*Apud Hilariu
ring. 12.
Soc. 1.4.c.12.*

doxis Episcopis decreta fuerant, sua autoritate confirmavit, ut ait Author vita Eusebius Vercellensis; & Episcopis Arimini lapsis, ut subscriptionem suam retraharent, & Nicenam fidem subscriberent, cum intermissione pœnarum ecclesiastiarum præcepit, ut constat ex ejus epistola ad Catholicos Episcopos Italie; nec prius Lampsacenses Synodi Legatos in suam communionem recepit, quam Nicenam fidem & omouion palam, non solum viva voce, sed etiam scripto professi essent.

Hic presuppositis, queritur utrum Liberius aliquando in Arianum dogma consenserit. Neque ante, neque post exilium consenserit, ex dictis clarum est. Ex dictis enim liquet, eum ante & post exilium Nicenae fidei accerrimum defensorem exitisse. Difficultas igitur tantum esse potest de tempore, quo exalavit, utrum scilicet postquam Berœam relegatus est, & antequam Romanam redire permitteretur, consenserit Arianae impieati, an non. Cujus controversia resolutio pendet ex resolutione hujus alterius controversiae, utrum videlicet Liberius sive Berœa sive Sirmii subscripterit formulæ Arianae, an non.

§. II.

Liberius cum exalaret Berœa, non subscriptit Arianae formulæ.

Prob. Unam tantum formulam, eamque Sirmiensem Berœa subscriptis Liberius. In quo facilem consentiunt omnes; & quod aliquam aliam subscriptiperit, nullo planè monumento ecclesiastico vel leviter funderi potest. Ergo unam tantum è tribus Sirmiensibus formulis Berœa subscriptis. Ergo vel primam, vel secundam, vel tertiam subscriptis. Atqui non subscriptis tertiam: nam terria Sirmiensis formula conscripta fuit anno 359. Adeoque illam Liberius neque anno 356, neque anno 357, hoc est, toto eo tempore quo exalavit Berœa, subscriptere potuit. Superest igitur ut Liberius primam vel secundam Sirmiensis formulam Berœa subscripterit. Atqui non subscriptis secundam. Ergo primam subscriptis. Sed prima Sirmiensis formula non fuit Ariana, ut suo loco ostendimus, & eam velut orthodoxam exponit S. Hilarius in lib. de Syn. & quidem jure merito; cum Filium confiteatur esse Deum ex Deo, ex Patre natum ante omnia læcula, & in primo anathematismo Ariana dogma aperte damnat, anathematizando eos, qui dicunt Filium de nullis extantibus, vel de altera substantia, & non ex Deo. Ergo Liberius Berœa non subscriptis formulam Ariana: inò Berœa subscriptis formulam orthodoxam, & Ariana dogma aperte proscriptum; quamvis in hoc reprehendendam tuic maximè temporis, quod non ditteris verbis confiteretur Filium Patri confubstantiali.

Jam verò, in quo est difficultas, quod Liberius Berœa non subscripterit secundam Sirmensem formulam, demonstratur. Nam 1. Liberius Berœa subscriptis formulam, qua Sirmii conscripta fuerat ab Orientalibus, ut constat ex ipsius Liberii epistola, quam Berœa scripta ad Orientales, & in qua sic loquitur: *Dominus & frater meus communis Demophilus, qui dignatus est pro sua benevolentia fidem vestram & catholicam expondere, qua Sirmii à pluribus fratribus & coepiscopis nostris tractata, exposta, & suscepta est ab omnibus, qui in presenti fuerunt; hanc ego libenti animo suscepit in nullo contradixit, consensum accommodavi, hanc sequor, hec à me tenetur.* Atqui secunda Sirmiensis formula, non ab Orientalibus, sed ab Occidentalibus fabricata fuit, Valente scilicet, Urfacio, & Germinio, quibus ad summum addi possunt Osius & Porcius. Unde cum hanc formulam acceptisset Eudoxius, qui sedem Antiochenam invaserat, solis Valentem, Urfaciem, atque Germinium gratias egit per litteras, *corrum ministerio adscribens, quod Occidentales recte sentirent, hoc est, quod corum ministerio Occidentales tandem Arii opinionem sequerentur.* Ergo, &c.

2. Sirmiensis formula, quam Berœa subscriptis Li-

berius, conscripta fuit saltem à viginti duobus Episcopis; totidem enim numerat S. Hilarius in frag. 6. n. 7. *Perfidiam autem, inquit, apud Sirmium descripsam, quam dicit Liberius Catholicam, à Demophilo sibi expositam, hi sunt, qui conscripserunt, Narcissus, Theodorus, &c.* Viginti duos enumerat. At secunda Sirmiensis conscripta fuit à tribus tantum, vel ad summum à quinque Episcopis. Ergo, &c.

3. Inter Sirmiensis formulæ, quam Liberius Berœa subscriptis, autores recenserit S. Hilarius Eudoxium, Silvanum Tarlensem, & Basilius Ancyranum. At 1. cùm secunda Sirmiensis fabricata est, Eudoxius Sirmio aberat, & Antiochiae, cuius sedem Episcopalem invaserat, morabatur, ut constat ex Sozomeno loco citato, ubi narrat Eudoxium, audita morte Leontii Antiochenis Episcopi, quasi Ecclesia illa custode indigeret, petiisse ab Imperatore, adhuc in Occidentis partibus morante, ut in Syriam reverteretur; quod cùm impetrasset, celeriter Antiochiam venisse, ejusque loci Episcopatum, absque Episcoporum consensu, sibi assumpisse; ibi Actii & ejus doctrinæ patrocinium palam suscepisse; Synodus convocasse, & in ea omouion pariter & omouion rejecisse, causatum Occidentales quoque Episcopos idem decrevisse; atque ad Valentem, Urfacium, & Germinium, quippe qui super ea re ab Oso litteras expressissent, scripsisse epistolam, in qua gratias eis agebat, & gratulabatur, quod Occidentales ad saniorē mentem revocasset. Qua narratione manifestè innuitur Urfacium, Valentem & Germinium secundam suam Sirmiensis formulam, unà cum litteris, quas ab Oso vi tormentorum expresserant, & in quibus in omouion pariter & omouion silentium consentiebat, Antiochiam ad Eudoxium mississe, indeque ab eo gratulatorias litteras accepisse.

2. Quis crederi unum ex secunda Sirmiensis formulæ auctoriis fuisse Silvanum, qui postea coram Constantio generosus confessus est omouion, illudque damnare, Imperatore jubente, & adversus illum nequicquam fremente, constantissime renuit? Verum quidem est illum paulò post Nicensem formulam, in qua usq[ue] silentium imperabatur, cum ceteris Seleuciensis Synodi Legatis subscriptissime: at ad hanc subscriptionem partim vi ab Imperatore compulsi sunt, partim inducti sunt auctoritate Ariminensium, quorum eis subscriptiones ostendebantur, quique propter bonum pacis & concordiae ecclesiastice liberè subscriptiis affirmabantur; neque subscripterunt, nisi sub ea conditione, quod Acacianus anomeon anathematizarent. At queso, credine potest Silvanus lubens & volens secessisse anno 357, abolendo scilicet vocabulum usq[ue], quod non nisi per vim & subreptionem fecit anno 359. & anno 357, profectus esse Filium in omnibus Patre minorem, cùm semper anomœon detestatus sit?

3. Quod solum nobis sufficeret, Liberius Berœa subscriptis formulam, cui conscribenda interfuit, vel etiam prefuit Basilius Ancyranus. Atqui Basilius Ancyranus neque prefuit, neque interfuit conscribenda secunda Sirmiensi formulæ: nam eo absente, & ne sciente, fabricata est anno 357. illamque anno secundi, cùm de ea admonitus fuisset à Georgio Ladiceno per litteras, & ab iis, qui ex Illyrico Ancyram ad eum venerant, plurimis anathematismis, coacta Ancyra Synodo, confixit: continuoq[ue] Ancyra Sirmium veniens ad Imperatorem, apud quem adhuc plurimum gratia valebat, postulavit ab eo, ut diligenter provideret, ut ea, que in Sardicensi, Sirmensi, aliisque Conciliis decreta fuerant, firma ac stabilia permanerent: quibus in Conciliis definitum erat communis consensu, Filium Patri similem esse secundum substantiam. Postulavit impetravit Basilius ab Imperatore, qui non solum adversus Eudoxium secundam Sirmiensis formulæ approbatorem, graviter invecus est per litteras; sed etiam formulæ illius authores, Urfacium, Valentem, & Germinium, ad palinodium compulit, ut patet ex eo quod libellum, in quem Basilius cum legationis sua locis conjecterat ea, que Antiochiae contra Samosatenum, & Sirmii contra Photi-

Disputatio II. Articulus XII.

239

Photinum decreta fuerant, cum formula in encanis edita, Ursacius, Valens, & Germinius, unā cuā ceteris omnibus, qui aderant, Episcopis subscribere coacti sunt; adeoque coacti sunt *anomōzōn* damnare, & dicere Filium Patri essentia similem abīque omni dissimilitudine, quod est æquivalenter dicere Filium Patri essentia parem, ac proinde Filium Patri deitate, gloria, majestate inferiorem non esse, ut afferat secunda Sirmiensis formula.

Confirm. *Resp.* Secunda Sirmiensis formula de medio tollebat vocabula *usia*, *omāxūsi*, & *omōusī*, & Filium Patre minorem deitatem, gloriam, majestatem, potest, dixerēt afferat, adeoque *anomōzōn* statuebat. At prorsus improbabile est tali formulæ Liberius Berœæ subscriptissæ; cū paulò post Sirmii Imperatoriū ipsum ad *omōusōn* rejiciendum urgenti constantissimè restiterit, & ediderit fidei professionem, in qua alienos ab Ecclesia pronunciabat eos, qui Filium secundum substantiam & per omnia Patri similem non esse affererent. Indò tali formulæ Liberius Berœæ non subscriptissæ, evidenter demonstratur ex epistola, quam post subscriptionem suam Berœæ scriptis ad Orientales, in qua dicit se eorum fidem libenti animo suscepisse, in nullo contradixisse, consensum accommodavisse. At Orientales *usiam* & *omāxūsi* profitebantur, & *anomōzōn* execrabantur. Liberius igitur, cū Berœæ exultaret, non subscriptissæ formulæ, proscribenti vocabula *usia* & *omāxūsi*, atque Filium Patre minorem, adeoque dissimilem essentia prædicanti.

§. III.

Liberius, Sirmium ab Imperatore accersitus, non subscriptis Ariana formulæ.

Prob. Nam si Liberius dici potest Sirmii Ariana formulam subscriptissæ, vel propter tertiam Sirmiensis formulam, vel propter libellum, quem re ipsa subscriptis, vel denique propter fidei professionem, quam ipsi edidit. Nihil horum dici potest. Non primum. Nam 1. tercia Sirmiensis formula non fuit Ariana: quamvis enim prohiberet *usia* nomen de Deo dici, illud tamen æquivalenter retinebat, dicendo Filium Patri per omnia similem: nam si Filius Patri per omnia similis est, clarum est Filium Patri essentia similem esse; clarum est in nullo, quod essentia, Filium à Patre differre, proindeque Filium, non creaturam, sed verum Deum esse. 2. Cū tercia Sirmiensis formula edita tantum fuerit anno 359, mense Mayo, & Liberio Romam redeundi potestas concessa fuerit ab Imperatore anno superiori 358: & Liberius, concessa sibi redeundi potestate, nulla procul-dubio interposita mora, ut erat exilio impatiensissimus, Sirmio abscesserit, non potuit tertiam Sirmiensis formulam Sirmii subscriptare.

Non secundum. Nam 1. libellus ille, quem Synodus Ancyra Legati Liberio obtulerunt subscriptendum, & quem Liberius subscriptis, nihil Ariana continebat; sed è contra continebat aliqua Ariano dogmati è diametro opposita. Nam in iis, quæ Antiochiae contra Samotatensem decreta fuerant, *omōusōn*, si damnabatur, damnabatur tantum in sensu Sabelliano, & simul æquivalenter saltem afferbatur in sensu catholicō, ut facilè intelligitur ex dictis alias de Antiochena contra Samotatensem Synodo utraque. 2. In iis, quæ Sirmii contra Photinum decreta fuerant, Ariana dogma aperte damnabatur anathematismo primo. 3. Formula Antiochena, in encanis edita, dixerēt profitebatur Filium Deum ex Deo, totum ex toto, perfectum ex perfecto, immutabilem & inalterabilem deitatis, substantię, voluntatis, potestia & gloria Patris sine omni dissimilitudine imaginem; quæ pugnat è diametro, cum Ariana impetrat. Idem dicit de professione illa fidei, quam Sirmii contra Anomōzōn edidit Liberius, & in qua alienos ab Ecclesia pronunciabat eos, qui Filium substantia & per omnia Patri similem non affererent. Unde nec tertium dici potest.

§. IV.

Liberius in exilio minimè professus est Ariana heresim, sed è contra illam damnavit.

Prob. 1. pars. Nam si Ariana heresim professus est, vel communicando cum Homœianis, vel communicando cum Arianis, vel damnando Athanasium, vel subscriptendo, aut etiam conscribendo formulam Ariana, vel quocunque alio modo *omōusōn* rejiciendo, & negando Filium esse Patri confubstantiam, Nihil horum dici potest. Non primum. Quamvis enim tunc Homœianari communione conjuncti essent cum Arianis, & cum illis Athanasium & alios Homœianos paribus studiis insequentur, atque pari pertinacia vocabulum *omōusōn* exploderent, non erant Ariani, ut accuratè probatum est suo loco.

Non secundum. Quamvis enim Liberius re ipsa communionem suam impertierit perditissimis Ariatis, Ursaci, Valenti, Epictero, & Auxentio, ut constat ex ejus ad illos Epistola; at communionem cum illis non iniit ex affectu Ariani dogmatis, seu cum illis, ut rectè catholicè Ariana dogma defendebitis, sed solū pro bono pacis & concordie. *Quia scio vos inquit filios pacis esse, diligere etiam concordiam, & unitatem Ecclesie Catholicae; idcirco non aliquid necessitatē compulsum, Deo teste dico, sed pro bono pacis & concordia, qua martyrio præponitur, convenio vos.*

Quod si quis dixerit, bonum pacis & concordie Liberio re ipsa cum Ariatis communicandi causam non fuisse, sed prætextum rancrum. Respondebo, 1. hoc irreverenter dixerit, & absque sufficienti fundamento, & credendum potius esse tanto Pontifici, Deum testem advocanti. 2. Saltē negari non posse, quod Liberius communione illa se contaminaverit propter exiliū tardium & ærumnas, impatiens Ecclesia lucte revisenda desiderium, minaisque graviorum malorum ac mortis intentatas; neque sine calunnia dici posse, quod cum Ariatis communionem inheret, quia illis in dogmate consentire cœpit. Legantur ejus epistolæ in exilio scriptæ.

Non tertium. Nam Liberio non alia fuere mortalia dannandi Athanasium, quam communicandi cum Ariatis. Ipsummet Athanasium ea de re audiamus: Liberius, inquit, post exactum in exilio biennium inflexus est, minisque mortis ad subscriptionem inductus est. Verum illud ipsum quoque & eorum violentiam, & Liberii in heresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberis affectus habebat, satis coarguit. Qua enim per tormenta contra priorem ejus sententiam extorta sunt, et iam non metuendum, sed cogitandum voluntates habenda sunt.

At inquit. Liberius in sua ad Orientales epistola dixerēt agnolcit illum justè condemnatum fuisse. Ego, inquit, Athanasium non defendo: sed quia suscepserat illum bona memoria Julius Episcopus successor meus, verbis ne forte ab aliqua prævaricatori judicarer. At ubi cognovi, quando Deo placuit, justè vos illum condonasse, mox consensum commodari sententiis vestris, litterasque super nomine ejus per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem Constantium. At qui dicit Athanasium justè condemnatum fuisse, dicit eum male sensisse de fide, & hoc dicendo, damnat Nicenam fidem; non enim aliam tenebat, & defendebat Athanasius. Ergo, &c. *Resp.* neg. min. Non enim Athanasius ab Eusebianis condemnatus fuit ob causam fidei; sed ob varia crimina in eum à Meletianis, instigante Eusebio Nicomedensi, conficta. Unde qui dicit Athanasium justè condemnatum fuisse, dicit tantum vera fuisse crimina illa, propter quæ condemnatus & excommunicatus est ab Eusebianis. *Nota.* Athanasium, eo quod irreconciliandus heresis Ariana hostis existet, Eusebianæ factionis duces persecuti sunt; sed aliam eum persequendi, damnandi & abdicandi causam, meru Imperatoris Constantini prætexerunt.

Non quartum. Nam Liberius in exilio non subscriptis novam aliquam formulam, aut subscriptis jam antea

S. HILARIUS DE BEROEAE

anteā factam, qua esset Ariana, ut demonstratum est. Non denique quintum: quia Liberius neque exprelē, neque tacitē *omousion* rejecit. Imō cum Imperator Liberium Berœa Sirmium accercivisset, & eum in conventu Episcoporum compellere vellet, ut *Filiū Patri non esse consubstantiale profiteretur*; Legati Orientales, qui id consilii Imperatori suggererant, à Libero atud obtinere non potuerunt; quam ut subscriberet libellum, in quem conicerant ea, que Antiochia dicerata fuerant contra Paulum Samosatenum. Unde manifeste colligitur, quod Liberius constantissimē renuerit, simpliciter profiteri *Filiū non esse Patri consubstantiale*; neque aliud profiteri voluerit, quam *Filiū non esse Patri consubstantiale* in sensu Pauli Samosateni: non enim aliud professus est, acta contra Paulum Samosatenum subscrindo, ut per seclarum est. Qui autem profiterit *Filiū non esse Patri consubstantiale* in sensu Pauli Samosateni, dannat Paulum Samosatenum, non Nicenam Synodus; negat *Filiū Patri consubstantiale esse* in pravo & heretico sensu, non in bono & catholico, quem intenderunt Patres Nicenī; denique vocabulum *omousion* non repudiat, sed ejus abulum.

Prob. 2. pars. 1. Ille dannat Arianam hæresim, qui anathematizat eos, qui dicunt *Filiū ex nullis extantibus*, aut ex alia substantia, & non ex Deo, seu ex substantia Dei esse. At hoc fecit Liberius Berœa, subscrindo primam Sirmiensem formulam, imd & postea Sirmii subscrivenda ea, qua in Synodo Sirmensi contra Photinum dicerata fuerant. *2.* Ille dannat Arianam hæresim, qui profiterit *Filiū esse immurabilem & inalterabilem deitatis, substantiam, voluntatis, potentie & gloria Patri absque omni dissimilitudine imaginem*. Atqui hoc Sirmii professus est Liberius, subscrindo formulam Antiochenam, qua in encaniis edita fuerat. *3.* Ille dannat Arianam hæresim, & *Filiū Patri consubstantiale* in sensu catholico aequivalenter confiteratur, qui in formula à se conscripta, alienos ab Ecclesia pronunciat eos, qui *Filiū substantia & per omnia Patri similem non esse* afferunt. Sed hoc Sirmii fecit Liberius. Ergo, &c.

§. V.

Obj. 1. S. Hilarius in frag. 6. num. 6. formulam, quam Berœa subscrivit Liberius, vocat Arianam perfidiam. *Hac est*, inquit, *perfidia Ariana*. *Hoc ego notavi*; *Liberius sequentia*. Et idcirco ter dicit Anathema Liberio. *Anathema*, inquit, *tibi à me dictum, Liber, & sociis tuis. Iterum tibi Anathema, & tertium, Prevaricator Liberis*. Quibus verbis, sicut & superioribus, interrumpit seriem epistolæ, ad Orientales à Liberio scriptæ. Ergo Liberius Berœa, non primam Sirmiensem formulam, quam S. Hilarius in Orthodoxam exponit in lib. de Syn. sed secundam, quam eod. lib. nominat blasphemiam ab Oso & Potamio conscriptam, & quæ verè Ariana est.

Resp. neg. conseq. & dico, verba illa intercalaria, qua nobis objiciuntur, non S. Hilario adscribenda esse, sed alicui nugatori, qui librum fragmentorum excriderat, aut fortassis ex libro integro, quem S. Hilarius compulerat, quicque interjerit, fragmenta illa excependo, præfata convitia, ex scrinio suo de prompta, inseruit epistolæ Liberii. Librum enim fragmentorum, aut certè ex quo fragmenta excerpta sunt, si inchoavit, saltem non abolvit S. Hilarius, nisi pluribus annis post redditum Liberii ab exilio. Proflus autem incredibile est, quod S. Hilarius, Seddi Apostolice devotissimus, passurus fuerit, librum suum prodire in publicum cum tam atrocibus convictionis contra Pontificem maximum, eo præsternit tempore, quo pristinum erratum correxerat, & sanctissime regebat Ecclesiam. Quid, obsecro, Hilarius apostolam & prævaricatorem Liberium nominaret; iterum & tertidi anathema diceret Liberio, cum ea, quæ Arimini perperam gesta fuerant, invicta constantia damnaret; Nicenam fidem apostolico zelo defendenter, & Episcopos, Arimini laplos, ad retrahendos.

ständam subscriptionem suam, atque Nicenam fidem excommunicationis & depositionis intermissione compelleret?

Porrò si quis nihilominus velit adhuc, verba illa intercalaria, qua nobis objiciuntur, ab ipso Hilario Liberii epistola inserta suisse, dico Hilarium aut primam Sirmiensem formulam nominare perfidiam, & ipsum Liberum apostolam ac prævaricatorem appellare, atque anathematizare, quod formulam illam subscrifserit; qua certè non satis cohærent cum libro de Syn. in quo Hilarius primam Sirmiensem formulam exponit ut orthodoxam, & autores illius, fratres appellant; aut lapsum esse, putando Liberum subscrivit secundam formulam Sirmiensem, quod facile potuit contingere: Cum enim tunc exularet in Phrygia, quid Liberius Berœa, vel Sirmii ageret, ignorare facilè potuit, & falsis rumoribus decipi. Nec dici potest, supposito quod in hoc facto erraverit, errorem suum corrigerre potuisse, antequam librum suum componeret: illum enim magna ex parte compoluit Constantinopoli, antequam rediret in Occidentem.

Quidquid sit, ex dictis §. 2. manifestum videtur, Liberium in sua ad Orientales epistola non de alia Sirmensi formula loqui, quam de prima. Certè si de secunda loqueretur, profecto delirasse dicendus esset, cum de sua illius subscriptione Orientales per litteras certiores fecit; & illam à se esse subscrivit, scribere debuit ad Ursacium, Valentem, & Germanium, qui eam fabricarant, non ad Orientales, quibus absentibus & ignorantibus fabricata fuerat, & à quibus, ubi primum in eorum notitiam venit, anathematizata est. Si secundam, non primam Sirmiensem formulam subscrivit Liberius, quomodo scriptis, aut scribere potuit ad Orientales, se formulam ab illis conscripsit subscrivisse, se fidem illorum libenti animo amplexum esse? Sed quare in sua, quam paulò post ad Valentem & Ursacium dedit, epistola, ne minimam quidem sua subscriptionis indicat mentionem? Quare, quod ignorare non poterat gratissimum fore iis, quos sibi devincere supra modum exoprabat, & ideo communionem illis suum impertiebat, in ea epistola se non solum Athanasii condemnationi consensisse, sed etiam formulæ ab eis super editæ assensum suum commodasse, non significavit?

Venique verbi illis intercalariis, qua nobis objiciuntur, supposito quod sine ipsius Hilarii verba, Hilarius in Liberium invehitur, vel propter primam Sirmiensem formulam, vel propter secundam, de qua scilicet putat Liberium loqui in sua ad Orientales epistola. Si propter primam, manifestum est eum durius agere cum Liberio, & hic, sicut & alias identidem, nimium fervida indoli indulgere: nam prima Sirmensis formula, etiam ipso interprete, nihil nisi orthodoxum habet in sensu proprio & obvio verborum, & in primo anathematismo Ariannum dogma aperte dannat. Si propter secundam, manifestè fallitur, putando Liberum in sua ad Orientales epistola loqui de secunda Sirmensi formula. Sive enim Liberius secundam Sirmiensem formulam postea subscrivit, sive non, cum loquatur de formula, quam Sirmii conscripsit Orientales Episcopi ante annum 358. manifestum est, eum loqui de prima formula Sirmensi.

Obj. 2. Liberius Berœa Sirmium accersitus à Constantio, subscrivit formulam sibi ab Arianis oblata. Atqui haec formula alia esse non potuit, quam secunda Sirmensis: tercia enim nondum erat edita, & primam sibi à Demophilo oblata Berœa iam subscrivit. Ergo Liberius Sirmii subscrivit secundam Sirmiensem formulam, nimurum ut hoc demum scelere redditum suum obtineret, quem condemnando Athanasium, communicando cum Arianis, & subscrivendo primam formulam Sirmiensem, nondum obtinere potuerat.

R. neg. min. Quæ intolerabiliter falsa est. Quaenam fronte dicitur Liberius secundam Sirmiensem formulam subsci-

Disputatio III. Articulus I.

241

*Mit. 1. de Syn.
B. m. 78. 79.*
*Sed. 1. 4.
Mit. c. 3. 15.*

subscriptis Sirmii, ubi ē contra illam damnavit, & subscribendo libellum sibi à Legatis Orientalibus obtulit, in quo continebatur Antiochena formula, in Encanis edita, secundæ Sirmiensi ē diametro opposita, & edendo professionem fidei, qua alienos ab Ecclesia pronunciabat eos, qui affererent Filium non esse substantia & per omnia Patri similem? Chymera est, quod dicitur, Liberio scilicet, cum venisset Sirmium, ab Arianis oblatam esse secundam formulam Sirmensem subscriptendam: cum enim Sirmium venit Liberius, ibi offendit Legatos Ancyranæ Synodi, quibus ut par est credere, pro eo apud Imperatorem intercedentibus, evocatus erat, quique per honorificè excépti, & benevolè auditæ a Constantio, animum ejus à secunda Sirmiensi formula, & Eudoxio ejus approbatore planè alienarant; Ursacium, Valentem, & Germinium, formulæ authores, ad palinodiam, & ignorantiae sua confessionem compulerant; & obtinuerunt, ut, abolta secunda Sirmensis formula, quæ omouſion æquè ac omouſion procriperat, ea, quæ in Sardicensi, hoc est, Philopopolitano, Sirmensi, aliisque Conciliis, adeoque Antiocheni in Encanis decreta fuerant, firma & stabila permanerent, quibus in Conciliis definitum erat communis consensu, Filium Patri similem esse secundum substantiam.

Ritum igitur movere debet, quod dicitur, Arianos Episcopos, qui erant in comitatu, cum Sirmium venit Liberius, Ursacium scilicet, Valentem, & Germinium, à Liberio postulasse, ut subscripteret Sirmensem formulam; & Liberium, subscribendo, hoc postremo seculare facultatem redeundi Romam ab Imperatore impetrasse; cum hanc formulam Ancyranæ Synodi Legatorum opera damnasset Imperator; cum eam ipsumet Ursacius, Valens, & Germinius, quantumvis inviti, damnarent, & propter illam, gravem Principis offensionem tantum non incurserint, nec evasissent, nisi confitendo ignorantiam suam, & excusando se idcirco omouſion & omouſion taceri voluisse, quia unum atque idem significari verbo utroque existimarent.

Itaque, ut iam dictum est superius, à Liberio, instantibus Ancyranæ Synodi Legatis, solum postulavit Imperator, ut Filium non esse Patri substancialiter profiteretur; quod cum se facturum nunquam, constanter affereret Liberius, Legati Orientales ei subscriptendum obtulerunt libellum, cui inservierant ea, quæ olim Antiochia contra Samotrensem decreta fuerant, ut subscriptendo, quo modo videbatur omouſion repudiasse. Subscriptū Liberius, certus se hac subscriptione nullatenus Nicenæ fidei præjudicare posse, & simul professionem edidit, in qua dicendo Filium substantia & per omnia Patri similem, æquivalenter afferebat omouſion in sensu Nicenæ Synodi; quia professionem ipsumet Ursacius, Valens, & Germinius subscripte coacti sunt, & subscribendo, suam Sirmensem formulam condemnare.

Obj. 3. S. Hieronymus in Catalogo Scriptor. Ecclesiastico. cap. 97. scribit Liberium heresi subscriptisse. Loquens enim de Fortunatiano Aquilejensi Episcopo, sic ait: In hoc habetur detestabilis, quod Librium Romanum urbis Episcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus sollicitavit, ac frexit, & ad subscriptionem haeresis compulit. Ref. dist. S. Hieronymus scribit Liberium subscriptisse heresi, quod formulam Arianam subscripterit, aut Arianum dogma aliquando professus sit, N. Nam ē contra, Arianos, Filium creaturam, & Patri dissimilem Antiochia prædicatorum, edita Sirmii professione fidei, alienos ab Ecclesia pronunciavit, & subscribendo Antiochensem formulam, in Encanis editam, Filium de substantia Patris, & immutabilem ac inalterabilem deitatis, substantia, voluntatis, potentie & gloria Patris sine omni dissimilitudine imaginem professus est. Quod Athanasii, quem ut acerrimum Nicenæ fidei propugnatorem hereticis vexabant, condemnationi subscripterit; quod cum Arianis communionem inierit, & eos, qui cum illis communicare nolent, à communione sua separatos declarerit; quod subscripterit formulam, conscriptis ab Orientalibus schismatis, qui communicabant cum Simonnet Theol. Tom. I.

Arianis, & cum illis, paribus studiis, contra Consubstantialitatis defensores pugnabant, & ideo cum illis confundebantur, C.

D I S P U T A T I O III.

De Divinitate Filii in particulari.

A R T I C U L U S I.

Utrum Filius sit verus Deus.

R E S P O N S I O.

Filius est verus Deus.

P Rob. Ex Scriptura simul, & Patribus. 1. Joan. c. 1. dicitur: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ex quibus verbis habemus, 1. Filium esse Deum: Et Deus erat Verbum. 2. Filium esse ab aeterno: In principio erat Verbum. 3. Filium factum non esse; cum omnia omnino, quæ facta sunt, per ipsum facta sunt, & aliunde evidenter repugnat aliquid à le ipso fieri: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. 4. Et ita Filium non esse creaturam: omnis enim creatura facta est, & nulla creatura ab aeterno. 5. Et sic Filium esse verum Deum. Nam ens omnivè est creatura, vel Deus verus; adeoque si Filius non est creatura, est Deus verus.

His verbis Evangelistam omnem omnino hæresim contra Filium exortam damnasse, luculenter ostendit S. Ambrosius in lib. I. de fide ad Gratian. c. 5. Omnes, inquit, hæreses hoc capite brevi noſter Piscator exclusit. Quod enim erat in principio, non includitur tempore, non principio prevenitur. Ergo Arius conticeat. Quod autem erat apud Deum, non commissione confunditur, sed manentis Verbi apud Patrem solidâ perfectione distinguitur; ut Sabellius obmutescat. Et Deus erat Verbum. Non ergo in prolatione sermonis hoc Verbum est: sed in illa coelestis designatione virtutis, ut confutetur Photinus. Quod vero erat in principio apud Deum, sempiterne divinitatis in Patre & Filio inseparabilis unitas edocetur: ut erubescat Eudoxius, & Eunomius. Postremo, cum omnia per ipsum facta dicantur, ipse conditor novi utique testamenti & veteris designationis, ut Manicheus locum tentationis habere non possit.

Ex textu laudato, hæc in primis verba: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, pondusat, & ex illis demonstrat, Filium esse verum Deum, S. August. lib. I. de Trin. c. 6. In eo autem declaratur, inquit, non tantum Deum esse, sed etiam ejusdem cum Patre substantia; quia cum dixisset (Evangelista) Et Deus erat Verbum, hoc erat, inquit, in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Neque enim dicit omnia, nisi que facta sunt, id est, omnem creaturam. Unde liquido apparet ipsum factum non esse, per quem facta sunt omnia. Et si factus non est, creatura non est. Si autem creatura non est, ejusdem cum Patre substantia est. Omnis enim substantia, quæ Deus non est, creatura est; & quæ creatura non est, Deus est. Et si non est Filius ejusdem substantia, cuius est Pater: ergo facta substantia est. Si facta substantia est, non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum facta sunt. Unius ergo ejusdemque cum Patre substantia est; & ideo non tantum Deus, sed & verus Deus.

Sic igitur argumentatur S. Augustinus, & quidem invictè. Omnia per Filium facta sunt, quæ scilicet facta sunt, hoc est, omnis creatura per Filium facta est. Ergo Filius non est creatura: aliqui Filius se ipsum fecit, quod repugnat. Ergo unam & eandem habet cum Patre substantiam: nam si non haberet unam & eandem cum Patre substantiam, creatura est; quia si non haberet unam & eandem cum Patre substantiam, habet substantiam factam: omnis enim substantia præter substantiam Patris facta est. Ergo Filius veram habet divinitatem: nam substantia Patris

tris